

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію СЕМИСАЛ Анни Вікторівни
на тему: «Організаційно-економічний механізм формування та
функціонування ринку молока»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертації. Ринок молока є однією із найважливіших складових аграрного сектору країни: від його розвитку залежить забезпечення населення України життєво необхідними харчовими продуктами. На функціонування зазначеного ринку впливає низка факторів: стан виробництва, ринкова інфраструктура, дієвість ринкових механізмів, платоспроможність споживачів тощо. Оскільки кон'юнктура ринку молока постійно змінюється, виникає потреба періодично аналізувати поточну ситуацію та перспективи його розвитку. На сьогодні виробництво молока і в Україні є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку в аграрному секторі.

Виробництво молока відіграє важливу роль у забезпеченні національної продовольчої безпеки і підтримці соціально незахищених верств населення, а також є одним з основних джерел добробуту мешканців сільської місцевості. Функціонування молочної галузі в останні роки проходить у несприятливих умовах. Ринок молока характеризується зниженням купівельної спроможності українського населення, а також різким падінням цін на молочну продукцію на світовому ринку.

Вищевказане визначило актуальність теми дисертації «Організаційно-економічний механізм формування та функціонування ринку молока» та потребу в глибокому дослідженні даної проблеми з обґрунтуванням напрямів розвитку ринку молока у відповідності до сучасних економічних умов.

Зв'язок роботи з державними науковими (галузевими) програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Білоцерківського національного аграрного університету, зокрема «Формування системи продовольчого забезпечення населення в контексті повоєнного відродження економіки України» (державний реєстраційний номер 0123U104509), де авторкою здійснено оцінку стану забезпечення молоком та молокопродуктами населення України в умовах військової агресії росії.

Наукова новизна досліджень і практична цінність отриманих результатів дисертації. Наукове дослідження Семисал Анни Вікторівни базується на фундаментальних положеннях функціонування організаційно-економічного механізму ринку продукції молока. Авторкою вперше було обґрунтовано науковий підхід до реалізації державного регулювання ринку молока на основі модернізації його інструментів у післявоєнний період відродження економіки, що базується на запровадженні їх у межах єдиної Стратегії розвитку молочного скотарства.

Заслуговує на увагу оцінка сценаріїв розвитку ринку молока, виходячи зі змін зовнішнього середовища, що викликано повоєнним етапом відродження економіки країни.

Дисертанткою обґрунтовано мету роботи як розроблення теоретичних засад, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо функціонування складових організаційно-економічного механізму ринку продукції молока.

Наукові положення, викладені у дисертаційній роботі, сформульовані самостійно та відображають внесок автора у розвиток економічної науки. Проведений аналіз дисертації та публікацій Семисал Анни Вікторівни дозволяє підтвердити наявність елементів наукової новизни, які викладено конкретно, послідовно і системно. До вагомих наукових результатів, що сформовані здобувачем, можна віднести такі:

- узагальнено теоретичні підходи до розуміння соціально-економічної сутності організаційно-економічного механізму формування та функціонування ринку продукції молока;
- проаналізовано сучасний стан, тенденції й закономірності розвитку попиту, пропозиції та механізму їх регулювання;
- обґрунтовано перспективи ринку молока на основі прогнозування основних параметрів формування попиту і пропозиції;
- визначено за допомогою економіко-математичних методів перспективи розвитку високотоварних особистих селянських господарств до 2030 року як основи розвитку органічного молочного скотарства в Україні;
- запропоновані пропозиції щодо удосконалення інституційного забезпечення функціонування суб'єктів ринку молока на основі авторської програми розвитку молочного скотарства.

Наукова новизна отриманих у дисертаційній роботі результатів, сформульованих висновків і наданих рекомендацій характеризується чітким і логічно вивіреним системним підходом до вирішення поставленого науково-практичного завдання, а отримані результати дослідження прийняті до практичного впровадження.

Підтвердженням практичної цінності отриманих результатів дослідження є те, що пропозиції авторки стосовно запровадження системи державного фінансування виробників молока, яка має бути відображена в програмах підтримки сільського господарства на рівні держави та областей, обговорена й взята до уваги учасниками Національної Асоціації молочників України; практичні рекомендації щодо розвитку молочного скотарства України, зокрема в сільськогосподарських підприємствах у післявоєнний період відродження аграрного сектору, розглянуто й взято до уваги членами Асоціації українських виробників «Морозиво і заморожені продукти». Результати дисертаційного дослідження впроваджені в навчальний процес Білоцерківського національного аграрного університету, зокрема при викладанні на економічному факультеті навчальних дисциплін «Економіка підприємства», «Основи агробізнесу», «Аграрна економічна політика».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Характеризуючи дисертацію Семисал Анни Вікторівни слід зазначити, що основні наукові положення викладено переконливо і логічно, висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень. Дисертанткою обґрунтовано мету дисертаційної роботи як розроблення теоретичних засад, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного регулювання ринку

молока на основі принципів сталого розвитку та забезпечення його збалансованості. Достовірність отриманих результатів дисертації підтверджується досягненням поставлених завдань із застосуванням комплексу сучасних методів та прийомів дослідження.

Наукові результати, положення, висновки і рекомендації, які одержані та сформульовані у дисертації Семисал Анни Вікторівни, ґрунтуються на поглибленому аналізі результатів наукових досліджень, а також офіційних статистичних та аналітичних даних, ресурсів мережі Інтернет. Робота характеризується академічним стилем викладення матеріалів дослідження.

Теоретико-методичні положення, висновки та практичні рекомендації, які містяться в дисертації є достатньо обґрунтованими та аргументованими. Зміст роботи засвідчив наявність глибокої теоретичної підготовки здобувачки в галузі проблематики дослідження, а з практичної точки зору – вміння формулювати завдання дисертації і знаходити оптимальні напрями досягнення їх результативності. Одержані здобувачкою наукові результати відзначаються логічною послідовністю та належним рівнем аргументованості. Висновки є обґрунтованими та повною мірою відображають основні результати дослідження.

Апробація результатів дослідження, повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні положення і результати дисертації викладено у 11 наукових працях, з яких 7 статей у наукових фахових виданнях України та 1 у виданні, включеному в міжнародну наукометричну базу даних Scopus, 3 тези доповідей на науково-практичних конференціях. Опубліковані наукові праці Семисал А.В. відображають зміст дисертації, основні результати дослідження, наукову новизну, практичну значущість та особистий внесок здобувачки.

Положення дисертаційної роботи, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у наукових фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки, рекомендації і пропозиції належать особисто автору, є його науковим доробком. Особистий внесок здобувачки є достатнім і відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертація має традиційну структуру: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 265 сторінок. Зміст викладено в логічній послідовності, чітко визначено мету дослідження та завдання, що сприяли її досягненню. Дисертація містить 6 таблиць, 21 рисунок та 18 додатків. Список використаних джерел налічує 177 найменування.

Дисертаційна робота написана українською мовою. Стил ь викладення матеріалів дослідження відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, вирізняється науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Дисертація має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами

роботи є належний взаємозв'язок, усі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в процесі дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки є логічними та підтверджені результатами апробації на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних організацій.

У вступі відображено актуальність проблеми, визначено мету та задачі дослідження, наукову новизну і практичну цінність роботи, наведено відомості щодо апробації роботи та публікації за темою дисертації.

У першому розділі «Теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока та його необхідність трансформації в сучасних умовах» розглянуто еволюцію наукових поглядів щодо дослідження агропродовольчого ринку (п. 1.1.), здійснено оцінку методичних основ формування та функціонування ринку молока (п. 1.2.), розглянуто інформаційно-аналітичне підґрунтя проведення наукового дослідження (п. 1.3).

У другому розділі «Оцінка сучасного стану ринку молока в Україні» здійснено аналіз формування товарної пропозиції на досліджуваному ринку (п. 2.1.), проведена оцінка споживання молока (п. 2.2.) та здійснено аналіз методів державного регулювання діяльності суб'єктів ринку молока (п. 2.3.).

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока» розглянуті заходи по удосконаленню кооперативних відносин в процесі виробництва та переробки молока (п. 3.1), викладено результати сценарних прогнозів подальшого розвитку аналізованого ринку (п. 3.2), обґрунтовано пропозиції з удосконалення інструментів державного регулювання розвитку ринку органічного молока (п. 3.3).

Висновки є достовірними і всебічно обґрунтованими та відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються в оприлюдненому тексті анотації.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій Семисал Анни Вікторівни, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не містять порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Дискусійні положення і зауваження до змісту та оформлення дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаю за доцільне вказати на дискусійні моменти та висловити наступні зауваження до роботи:

1. У підрозділі 1.1 авторка на високому професійному рівні розкриває теоретичні засади розвитку агропродовольчого ринку, проте поза увагою залишилися адміністративні методи державного регулювання агропродовольчого ринку, що є вкрай важливими для «воєнної економіки» і впливають на функціонування товарно-грошових відносин з різних стадій таких як виробництво, розподіл, перерозподіл та споживання сільськогосподарської продукції та

продовольства. Вважаю, що це б суттєво посилює б теоретичну складову дисертаційного дослідження.

2. При розгляді складових організаційно-економічного механізму у підрозділах 1.2 та 2.1, поза увагою авторки залишилися суб'єкти господарювання в сфері аграрного бізнесу – виробники продукції племінного молочного скотарства, аналіз діяльності яких дозволило б в повній мірі розкрити сутність організаційно-економічного механізму функціонування ринку молока.

3. У підрозділі 2.1 проаналізовано формування товарної пропозиції молока в умовах військової агресії росії проти України. Разом з тим вважаю за доцільне на прикладі окремих суб'єктів підприємницької діяльності у сфері аграрного бізнесу – виробників продукції молочного скотарства розкрити особливості їх господарської діяльності.

4. Як свідчить аналіз законодавчих актів, які були прийняті після 24 лютого 2022 року було запропоновано здійснення моніторингу цін на соціально значимі продукти харчування, до яких відноситься і молоко. У зв'язку з цим авторці необхідно було б приділити увагу реалізації положень Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо моніторингу та аналізу цін і стану товарних ринків» (підрозділи 1.3 та 2.3). Переконана, що це б суттєво посилює б теоретично-практичне значення проведеного наукового дослідження.

5. У розділі 2 авторка справедливо наголошує, що значна кількість молока, що виробляється господарствами населення реалізується через мережу роздрібних продовольчих ринків та переробним підприємствам. В зв'язку з цим дисертантці варто було б провести аналіз ефективності збуту молока по ланцюгах: господарства населення – роздрібний продовольчий ринок – кінцевий споживач; господарства населення – переробні підприємства – оптова та роздрібна торгівля – кінцевий споживач.

6. У підрозділі 2.3 дисертантка зазначає, що основним каналом збуту для господарств корпоративного сектору аграрної економіки є молокопереробні підприємства, а для господарств населення – роздрібні продовольчі ринки. В зв'язку з цим вважаю за доцільне звернути увагу на механізм ціноутворення на молоко, а також на поведінку виробників – особистих селянських господарств та споживачів – населення на роздрібних продовольчих ринках. Вважаю, що це б суттєво розширило актуальність та вирішило б проблематику дисертаційного дослідження.

7. Запровадження воєнного стану в Україні характеризується запровадженням методів адміністративного регулювання діяльності суб'єктів господарювання при виробництві та розподілі кінцевого продукту (підрозділ 2.3). В зв'язку з цим дисертантці необхідно було б більш детально звернути увагу на проблеми адаптації виробників молока до умов воєнної економіки та повоєнного відродження економіки країни (підрозділ 3.2).

Вказані зауваження та висловлені окремі побажання жодним чином не знижують цінності проведеного наукового дослідження, яке є вагомим вкладом в економічну науку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота на тему: «Організаційно-економічний механізм формування та функціонування ринку молока» виконана на

належному науково-методичному рівні, її зміст та логіка викладу матеріалу відповідають поставленій меті дослідження та профілю спеціальності 051 «Економіка». Тему дисертаційної роботи розкрито в повному обсязі, поставлені завдання вирішено, мету досягнуто, що дозволило отримати нові наукові результати дослідження, які мають теоретичне значення та практичну цінність. За своїм змістом дисертація є цілісною, завершеною і самостійно виконаною кваліфікаційною науковою роботою.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 283 від 03 квітня 2019 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), а її авторка Семисал Анна Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Білоцерківського національного
аграрного університету

Лариса САТИР

«02» серпня 2024 р.

Підпис Лариси САТИР засвідчую:
начальник відділу документообігу і
кадрового забезпечення
Білоцерківського національного
аграрного університету

Олена ЮРЧЕНКО